

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Рік заснування 1996

Випуск 718

Педагогіка та психологія

Збірник наукових праць

Чернівці
Чернівецький національний університет
2014

У збірнику вміщено наукові праці викладачів, докторантів, аспірантів, у яких висвітлюються актуальні проблеми історії та теорії педагогіки, соціальної педагогіки, дошкільного виховання, управління освітою.

Вип. 718. Педагогіка та психологія. – Чернівці: Чернівецький нац. у-т, 2014. – 208 с.

Naukovy Visnyk Chernivetsoho Universitetu: Zbirnik Naukoveh Prats. Vyp. 718. – Chernivtci, 2014. – 208 p.

Редколегія випуску:

Руснак І.С., доктор педагогічних наук (науковий редактор)

Іванчук М.Г., доктор психологічних наук (перший заступник наукового редактора),

Хомич Л.О., доктор педагогічних наук (заступник наукового редактора),

Бигар Г.П., кандидат педагогічних наук (відповідальний секретар),

Берека В.Є., доктор педагогічних наук,

Завгородня Т.К., доктор педагогічних наук,

Лисенко Н.В., доктор педагогічних наук,

Філіпчук Г.Г., доктор педагогічних наук,

Бурлачук Л.В., доктор психологічних наук,

Максименко С.Д., доктор психологічних наук,

Титаренко Т.М., доктор психологічних наук,

Васютинський В.О., доктор психологічних наук,

Коваленко А.Б., доктор психологічних наук,

Зварич І.М., доктор філологічних наук,

Кокочук Г.І., доктор медичних наук,

Петрюк І.М., кандидат педагогічних наук,

Радчук В.М., кандидат психологічних наук,

Друкується за ухвалою вченої ради

Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Свідоцтво Міністерства України у справах преси та інформації
№ 15751-4223Р Серія КВ від 12.10.2009 р.

Загальнодержавне видання

Збірник входить до переліку наукових видань ВАК України
Постанова президії ВАК України від 26 травня 2010 р. №1-05/4
(Бюлетень ВАК України. – 2010. – № 6)

SUMMARY

The article outlines the pedagogical conditions of theatrical culture of future teachers of music, namely the creation of a favorable artistic and creative atmosphere in the classroom vocals; activation of the cognitive activity of students through the use of game situations; stimulate students to master the skills of vocal and auditory control and self-esteem. Attention is drawn to create the necessary pedagogical conditions that are vocal and effective implementation of training future teachers pop music.

УДК 378.091.12.011.3 - 051:78

Ірина Глазунова
(Київ)

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В УМОВАХ МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Успішне входження України у Європейський та світовий простір пов'язане з необхідністю модернізації та реформування всієї системи вищої педагогічної освіти з урахуванням вимог та стандартів, визначені Болонським процесом. В умовах реалізації в Україні його положень та впровадження у практику вищої школи нових принципів організації навчання відкриваються широкі можливості для підвищення якості навчання, а отже – більш ефективної підготовки педагогічних кадрів [6].

Одним з основних шляхів трансформації традиційних підходів до підготовки майбутніх учителів є впровадження модульних технологій організації навчально-пізнавальної діяльності студентів у поєднанні з рейтинговими технологіями оцінювання її результатів [2].

Вихідні концептуальні положення проблеми організації модульного навчання майбутніх учителів музики визначаються провідними державними освітніми документами: Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту» (від 19 лютого 2009р. зі змінами і доповненнями), «Програмою дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України», «Положення про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу», «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2013 рр.».

Професійна педагогічна підготовка майбутніх фахівців у вищій школі є предметом наукових досліджень у філософії сучасної вищої освіти (В.П.Андрущенко, І.А.Зязюн, В.Г.Кремень та ін.).

Дослідження проблем модульного навчання у вищій школі започатковано Дж.Расселом, С.Постлесеуайтом, Р.Херстом (США), І.Боймом, Дж.Шнайдером (Німеччина), Дж.Гарфілдом (Велика Британія), Ю.А.Устинюком (Росія), Л.А.Йовайшею, П.А.Юцявичене (Литва). Вагомим доробком у розвитку теорії та практики модульного навчання у вищій школі є фундаментальні праці українських дослідників, зокрема А.М.Алексюка, В.І.Бондаря.

Організацію, зміст та розвиток вищої освіти на засадах модульно-рейтингової системи навчання вивчали Р.М. Вернидуб, М.З.Згуровський, П.І.Сікорський, Н.І.Шиян, О.Г.Ярошенко та ін.

Заслужують на увагу й дослідження рейтингового контролю знань студентів в умовах модульного навчання (Л.М.Романишина, О.О.Безносок, І.М.Романюк, О.Ю.Сидорко, М.П.Сукнов).

Незважаючи на те, що модульно-рейтингова система вже зарекомендувала себе як перспективний шлях підвищення рівня підготовки студентів вищих навчальних закладів, проте наукових досліджень в галузі професійної підготовки вчителів музики на основі використання цієї системи не виявлено.

Необхідність впровадження технології модульного навчання у фахове, зокрема інструментальне навчання майбутніх учителів музики, зумовлена, з одного боку, високими вимогами до рівня підготовки висококваліфікованих кадрів, з іншого – специфічним характером навчально-пізнавальної діяльності студентів. Сучасний розвиток музичної освіти вимагає розробки нових підходів до підготовки учителів музики з урахуванням базових європейських освітніх стандартів [5].

У науковій літературі останніх років висвітлюються різні аспекти інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики: обґрунтування закономірностей, умов і факторів в системі фахового навчання (О.Єременко, О.Олексюк, В.Орлов, Т.Ройзенкінд, О.Рудницька, О.Щолокова); культурологічний (Г.Падалка, О.Рудницька, О.Щолокова); формування виконавського та художнього мислення (Н.Мозгальова, О.Бурська); формування музично-виконавської компетентності (Н.Цюлюпа, Н.Васильєва); розкриття сутності історико-педагогічного процесу в галузі музичної освіти (Н.Гуральник, Г.Ніколаї, В.Черкасов); форми організації інструментально-виконавського навчання студентів мистецького факультету педагогічних університетів (М.П.Назаренко); формування музично-стильових уявлень майбутнього вчителя музики в процесі інструментально-виконавської підготовки (О.М.Щербініна); формування готовності майбутніх учителів музики до інструментально-виконавської діяльності (Л.В.Гусейнова).

Аналіз цих досліджень показує, що проблема активізації інструментально-виконавської підготовки в умовах модульно-рейтингового навчання в даний час вивчена недостатньо, сучасні умови розвитку вищої музичної освіти вимагають розробки нових підходів у підготовці майбутніх вчителів музики з урахуванням базових європейських освітніх стандартів. Виявлення особливостей інструментально-виконавської підготовки студентів в умовах модульно-рейтингової системи навчання представляється вкрай важливими та актуальними

Мета статті полягає у визнанні критеріїв, показників та рівневих характеристик сформованості інструментально-виконавської підготовленості

майбутніх учителів музики на засадах модульно-рейтингового навчання, як умови успішної підготовки студентів в інструментальному класі.

Для визначення міри використання модульно-рейтингового підходу в процесі інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики і впливу цієї системи організації навчання на якість означеної підготовки студентів нами була проведена діагностика підготовленості майбутніх фахівців в інструментальному класі. Плануючи хід діагностичної роботи, ми виходили з необхідності розробки надійного і досить доказового способу оцінювання процесу інструментально-виконавської підготовки студентів на основі використання модульно-рейтингової системи навчання.

Відповідно до поставленої мети експеримента були визначені такі завдання:

- визначити та науково обґрунтувати критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів у процесі інструментально-виконавської підготовки за рівнем відповідності сутності та змісту модульно-рейтингової системи навчання;
- визначити та розробити методи діагностики якості інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики за мірою використання модульно-рейтингового підходу в процесі навчання;
- з'ясувати стан використання модульно-рейтингової системи навчання в сучасному процесі інструментально-виконавської підготовки майбутніх фахівців;
- у відповідності до визначених критеріїв та показників з'ясувати рівні сформованості необхідних знань, умінь і навичок в інструментальному класі на засадах модульно-рейтингової системи навчання;

На нашу думку, критеріями ефективності інструментально-виконавської підготовки студентів на основі модульно-рейтингової системи навчання (згідно з визначиними компонентами: мотиваційно-орієнтаційний, когнітивно-компетентнісний, операційно-результативний, творчо-виконавський компоненти) виступають: *міра* особистісної цілеспрямованості майбутніх учителів музики на успішну інструментально-виконавську діяльність; *рівень* фахової ерудованості в галузі інструментально-виконавської діяльності; *міра* опанування інструментально-виконавськими знаннями, вміннями, навичками та засобами відтворення художнього образу музичних творів; *ступінь* креативності майбутніх учителів музики щодо практичного використання набутих у процесі інструментально-виконавської підготовки знань, умінь і навичок.

За першим критерієм (*міра* особистісної цілеспрямованості майбутніх учителів музики на успішну інструментально-виконавську діяльність) здійснювалась перевірка стану сформованості мотиваційної сфери студентів, наявність спонукальних мотивів навчальної та виконавської діяльності. *Показниками* цього критерію виступають: розвиненість потреби в музично-

виконавській діяльності; прояв інтересу майбутніх учителів музики до прослуховування і виконання інструментальних музичних творів.

Відмічені показники визначають надалі соціальну активність майбутніх фахівців музичного профілю, їх ініціативу, наполегливість, вимогливість до себе, готовність до здорової конкуренції в професійній діяльності.

Припускаємо, що розвиток цих показників залежать від активності студента в умовах модульного навчання інструментально-виконавських дисциплін. Їх динаміка відображає результат впливу використаних форм, методів і засобів в модульному навчанні не лише на пізнавально-змістовну сферу студентів, але і на їх особову структуру

Другий критерій (рівень фахової ерудованості студентів у галузі інструментально-виконавської підготовки) дозволив виявити міру оволодіння виконавськими знаннями та уміннями. Його *показниками* є: наявність глибоких та системних знань з історії та теорії інструментального виконавства; музично-педагогічний тезаурус майбутніх учителів музики. Інструментально-виконавська підготовка вимагає рішення багатьох завдань, пов'язаних з музичним виконанням, усвідомленням виразних можливостей різноманітних елементів музичної мови, наявністю необхідних теоретичних знань з інструментально-виконавського мистецтва.

Дослідник процесу інструментально-виконавської підготовки студентів педагогічних університетів Л.Г.Гусейнова відмічає три рівні знань майбутніх учителів у процесі навчання в інструментальному класі: загальнотеоретичний (знання, які виходять за рамки конкретного учбового предмета і дають можливість розширити і поглибити предметні знання); конкретно теоретичний (знання по конкретному предмету); практичний (змістом якого є знання способів і механізмів дій в різних видах діяльності, розуміння їх структури).

За *третьім критерієм* (міра опанування інструментально-виконавськими уміннями, навичками та засобами відтворення художнього образу музичних творів) здійснювалась перевірка рівня сформованості необхідних технічно-результативних умінь, навичок, прийомів, засобів художньо-виконавської інтерпретації музичних творів.

Показниками цього критерію виступають: володіння широким арсеналом технічних прийомів та засобів художньої виразності виконання на музичному інструменті; наявність інструментально-виконавської надійності майбутнього вчителя музики. Означений критерій дозволив визначити міру технічної майстерності, за якої відтворюється художній образ виконуваного музичного твору; оцінити якість використання отриманих професійних знань, умінь і навичок; відшукати раціональні технічні прийоми в процесі роботи над твором і в процесі його публічного виконання.

Четвертий критерій (ступінь креативності майбутніх учителів музики щодо практичного використання набутих у процесі інструментально-

виконавської підготовки знань, умінь та навичок) дозволив виявити творчий потенціал і креативний розвиток студентів за такими *показниками*: вміння самостійно інтерпретувати музичні твори; наявність виконавської рефлексії щодо власної інструментально-виконавської діяльності.

Майбутній учитель музики, відтворюючи художній образ музичного твору, наповнює процес виконання власними почуттями, переосмислює авторську інформацію і трансформує її згідно особистого розуміння і згідно специфіки шкільної аудиторії. Артистична сфера передбачає яскравість почуттів, які спираються на багатство асоціацій і мобільність виконавської реакції, на керованість психологічним станом виконавця в умовах концертного виступу [7].

На основі визначених критеріїв та показників було проведено констатувальний експеримент, під час якого відбувався кількісний та якісний аналіз навчальної діяльності студентів. Відповідно респонденти були розподілені на *чотири рівні: низький, середній, достатній і високий*.

У результаті застосування діагностичних методів (тест-опитувальник А.Реана для дослідження рівня професійної мотивації, методика К.Замфір для дослідження внутрішніх та зовнішніх мотивів діяльності, міні-коловіум, спостереження за навчально-виконавською діяльністю студентів, бесіди, опитування, аналіз виконання студентами творів, які були вивчені під керівництвом педагога, аналіз виконання студентами творів, які були вивчені самостійно з виконанням контрольних завдань творчого змісту, аналіз концертних та академічних виступів студентів) та на основі аналізу навчального процесу і зібраного експериментального матеріалу з подальшою його обробкою ми можемо констатувати, що активна освітня діяльність студентів недостатньо стимулюється; не забезпечується можливість самоосвіти, саморозвитку в ході оволодіння майбутніми вчителями інструментально-виконавськими знаннями, уміннями-ми і навичками. Було з'ясовано, що значна кількість респондентів (79,4%) мають середній та низький рівні інструментально-виконавської підготовки.

Сформульовані нами критерії і показники, на наш погляд, дають можливість діагностувати сформованість необхідних інструментально-виконавських знань, умінь і навичок майбутніх учителів музики, рівень їх пізнавальної мотивації і професійних домагань, враховуючи наявність (чи відсутність) на належному рівні використання модульно-рейтингової системи навчання.

Модульно-рейтингова організація навчального процесу застосовується для підвищення якості підготовки майбутніх фахівців [1]. Сутність модульного навчання полягає в тому, «що модуль виступає цільовим функціональним вузлом, в якому об'єднано: зміст навчання і технологія оволодіння його в систему високого рівня цілісності» [3, с.45].

Саме модуль може виступати навчальною програмою, індивідуалізованою за змістом, методами навчання, рівня самостійності

студентів, темпом навчально-пізнавальної діяльності [4]. У цих сутнісних характеристиках закладено відміну модульної організації від інших систем навчання. Необхідно відзначити, що проблема інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики на основі використання модульно-рейтингової системи навчання характерна як для вітчизняних, так і закордонних музичних факультетів педагогічних вузів. Можливості її використання досить повно розкриваються в індивідуальному навчанні, до якого належить інструментально-виконавська підготовка майбутніх учителів музики.

Під час відвідування індивідуальних занять з інструментально-виконавських дисциплін нами була виявлена недостатня розробленість та методична готовність викладачів інструментальної підготовки до використання ефективних форм та методів навчання, недостатньо оволодіння студентами методами самостійної роботи.

Таким чином, можна констатувати, що сьогодні модульно-рейтингова система навчання в процесі інструментально-виконавської підготовки студентів педагогічних університетів не використовується в повному обсязі, не розкриваються всі дидактичні можливості цієї системи організації процесу навчання.

Проведений нами аналіз підтвердив, що немає ще єдиної думки про цілі, функції і методи реалізації модульної системи; практично відсутні публікації про досвід проведення навчання з широким застосуванням цієї системи в процесі інструментально-виконавської підготовки студентів у педагогічних університетах; недостатньо аналізуються та обґрунтовуються шляхи вдосконалення цієї системи в інститутах мистецтв; відсутні еталони (стандарти) для оцінки рівня інструментально-виконавських знань, умінь і навичок при використанні рейтингового контролю.

Все перераховане показує, що в результаті майбутній фахівець не в змозі провести рефлексію знань та їх корекцію, намітити шлях до головної мети – успішного навчання і творчого розвитку. У той же час використання модульно-рейтингової системи організації навчального процесу створює необхідні умови для творчої самореалізації особистості студента.

На жаль, не всі можливості означеної системи досить добре досліджено і використовуються у навчальному процесі. Це і є подальшою перспективою вдосконалення інструментально-виконавської підготовки студентів педагогічних університетів України.

Список літератури

1. Алексюк А.М. Експериментальне впровадження технології модульної організації навчання у вищій школі / А.М.Алексюк // Проблеми вищої школи: наук.-метод. зб. / Ін-т системних досліджень освіти. – К., 1994. – Вип. 8. – С. 3-6.

2. Болубаш Я. Болонський процес: подолання стереотипів // Болонський процес: тенденції, проблеми, перспективи / Ред. академіка Андрущенко В.П. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2004. – С. 74-78.

3. Бондар В.І. Модульно-рейтингова технологія вивчення дисципліни (на матеріалі дидактики). Навчальний посібник. – К. – НПУ, 1999. – 48 с.
4. Вернидуб Р.М. На шляху до Болонського процесу // Педагогічні кадри. – К.: НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2004. – №1 (1539). – 3 с.
5. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
6. Педагогіка вищої школи: підручник // за ред.В.Г.Кременя, В.П.Андрущенка, В.І.Лугового. – К.: Педагогічна думка, 2009. – 255 с.
7. Щолокова О.П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя: [монографія] /Ольга Пилипівна Щолокова. – К.: Укр. держ. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова, 1996. – 172 с.

АНОТАЦІЯ

У статті визначено критерії ефективності, показники та рівневі характеристики сформованості інструментально-виконавської підготовленості майбутніх учителів музики на засадах модульно-рейтингового навчання, як умови успішної підготовки студентів в інструментальному класі. Окреслені методи діагностики якості інструментально-виконавської підготовки студентів на основі модульно-рейтингової організації навчального процесу. З'ясовано стан використання модульно-рейтингової системи навчання в сучасному процесі інструментально-виконавської підготовки майбутніх фахівців.

АННОТАЦИЯ

В статье обоснованы критерии эффективности, показатели и уровни сформированности инструментально-исполнительской подготовленности будущих учителей музыки на основе модульно-рейтингового обучения, как условия успешной подготовки студентов в инструментальном классе. Подчеркнуты методы диагностики качества инструментально-исполнительской подготовки студентов в соответствии с мерой использования модульно-рейтингового подхода в процессе обучения; Определен уровень использования модульно-рейтинговой системы обучения в современном процессе инструментально-исполнительской подготовки будущих специалистов.

SUMMARY

The article proves criterion efficiency, performance and levels of development of instrumental performance readiness of future teachers of music based on the module-rating training as conditions for the successful preparation of students in instrumental classes. Selected methods of diagnosis quality instrumental-performing students training in accordance with the measure of the use of module-rating approach in teaching process; Determined the extent of use of module-rating system of education in the modern process of instrumental performing training of future specialists. Reasonable criterion and indicators of the efficiency of training students in the instrumental classroom provides an opportunity to accurately diagnose the necessary instrumental performance knowledge, skills and abilities of future teachers of music, the level of their cognitive motivation and professional requirements, taking into account the use of the appropriate level of organization of educational process on the basis of module-rating system of training.

The module may be related to the speaking training program, individual content, teaching methods, level of student autonomy, the rate of their educational activities. In these essential characteristics the difference is inherited between modular training from other training systems.

The problem of instrumental performing training of future teachers of music based on the use of module-rating system of training is typical for both domestic and foreign music faculties of pedagogical universities. You can use it adequately disclosed in the individual learning belongs instrumental-performing training of future teachers of music.

On the basis of the collected experimental data with subsequent processing, we can conclude that active educational activity of students is not enough stimulated; not provided with the opportunity of self-development in the course of mastering the future teachers of instrumental performance knowledge, skills and abilities. It was found that a significant number of respondents (79.4 per cent) has an average and low levels of instrumental performance training.

Thus, we can say that today module-rating system of education in the process of instrumental performing training of students in the pedagogical universities is not fully used. Unfortunately, not all features of this system has been well studied and are used in educational process. It is the prospect of further improvement of instrumental performing training of students of pedagogical universities Ukraine.

УДК 304.5(477)-053.81

*О.В.Грабчак
(Хмельницький)*

УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Постановка проблеми. Тривалий час терміни «управління» або «менеджмент» застосовувались лише в економічному контексті. На сьогодні нормальне функціонування та розвиток суспільства і життя вимагає управління соціальними системами і процесами, тобто процесами, що протікають в одній з основних її сфер громадського життя – соціальній.

В загальному розумінні управління – це процес планування, організації, мотивації і контролю, необхідного для того, щоб досягнути цілей організації. Соціальне управління як тип, функція загального управління трактується особливий вид управлінської діяльності, що забезпечує виконання відповідних соціальних завдань через адекватну організаційну структуру. Соціальне управління представляє собою свідому, систематичну, спеціально-організовану суспільну діяльність з метою впорядкування його соціально-дієвої структури.

Соціальне управління виступає як сукупність організаційних систем і управлінських зв'язків між ними, здійснення яких дозволяє реалізувати управлінські функції між індивідами, соціальними групами, громадянами, політичними, економічними та ін. інститутами суспільства. Соціальне управління охоплює всі ті об'єкти і процеси в суспільстві, стан яких має значення для його існування і розвитку як соціальної системи, так і для життєдіяльності людей.

У процесі ринкових перетворень в Україні в усіх сферах соціально-виробничої діяльності почали використовувати термін «менеджмент». Менеджмент – це сукупність функцій, спрямованих на ефективне використання ресурсів для досягнення певних організаційних цілей [1].